

FRANCE STUKL
arhivist

ŠKOFJA LOKA IN NJENO PREBIVALSTVO V PRETEKLOSTI

V tem sestavku bi želel prikazati nekatere podatke o Škofji Loki s predmestji in o Ločanih od 19. stoletja do II. svetovne vojne. Že nekaj let izdaja Skupščina občine Škofja Loka v majhnem priročniku pomembnejše statistične podatke za občino Škofja Loka. Ti starejši podatki pa naj pokažejo, kako je bilo včasih.

Podatke sem dobil iz več virov. Statistična centralna komisija na Dunaju je nekaj let po vsakem ljudskem štetju objavila imenike krajev s podatki o številu hiš in prebivalcev. Ti popisi prebivalstva so bili od leta 1869 vsakih 10 let. Po prvi svetovni vojni so objavili definitivne popise prebivalstva od 31. januarja 1921 šele leta 1932. Popis prebivalstva 1931 pa ni bil dokončno obdelan niti do II. svetovne vojne. Posameznih naslovov publikacij o štetjih ne bi tu navajal. Za najstarejše podatke sem se poslužil publikacije Hauptausweis über die Eintheilung des Laibacher Gouvernementsgebietes in Provinzen, Kreisen, Sektionen, Bezirks-Obrigkeiten, Hauptgemeinden, Untergemeinden und Ortschaften, nebst deren Häuser- und Seelenanzahl im Jahre 1817.

Drugi vir so bile originalne, vezane popisne pole prebivalstva, hranjene v Arhivu v Škofji Loki. Popisnice so nepopolno ohranjene za leta 1869, 1880, 1890, 1900 in 1931. Najpopolneje je ohranjeno gradivo za leti 1880 in 1931, pri drugih letih pa povsod manjka kakšen mestni ali predmestni del.

Tretji vir je bilo gradivo, zbrano iz predvojnega občinskega arhiva, ki se danes hrani v posebnem fasciklu. Fascikel ima naslov: Gibanje prebivalstva, hišne številke, itd. V njem najdemo podatke, ki jih je občina morala poslati okrajnemu glavarstvu, oziroma sreskemu načelstvu.

Ponekod sem uporabil podatke tudi iz Statusa animarum in pa iz prve in druge serije zemljiške knjige, ki je že v arhivu, medtem ko je tretja serija zemljiške knjige še v uporabi pri občinskem sodišču v Škofji Loki. Najstarejši Status animarum je bil sestavljen v tridesetih letih 19. stol., zemljiško knjigo druge serije, ki pride največ v poštev, pa so nastavili okrog leta 1840.

Objavljeni tiskani podatki niso vedno v skladu s primarnimi viri — popisnicami prebivalstva, stanjem v zemljiški knjigi itd. Na takšna nesoglasja bom sproti opozarjal.

Predmestja, ulice, ceste

Poleg Placa in Lontrga ter raznih »neuradnih« ulic, je imela Loka še 4 predmestja: Karlovec (Spodnji in Zgornji), Trata, Studenec in Kapucinsko predmestje. Po letu 1930 se je pričelo razvijati še Novo predmestje, vzhodno

od Kapucinskega predmestja do Plevne in na jugu do Sore. K mestu so vedno prištevali še vas Vincarje, pozneje tudi vas Podpulferco.

Problematične so bile razmejitve med občino Loka in občino Zminec v letih 1903—1908 predvsem v Breznici, katere del je prišel pod Vincarje. Malenkostne spremembe so bile tudi pri Podpulferci, Vincarjih in Kapucinskem predmestju, i. s. na škodo starološke občine.

Karlovcu so rekli včasih tudi Oslovske ulice. Za ime Trata, ki se teritori- alno približno ujema z današnjo Grajsko potjo (zahodno nad Poljansko cesto), ve že malokdo od mlajših Ločanov. Studenec se je širil od bivše Primoževe žage pri tovarni Šešir (danes njihova kožarna), pa do Pepetovega mlina pri Puštalski ali Hudičevi brvi. Proti zahodu je Studenec mejil na Lontrg in Karlovec. Kapucinsko predmestje se je raztezalo severno od Selščice in je mejilo na bivšo občino Stara Loka. Znotraj Loke so imeli posamezni deli še svoja imena npr. »usrana gasa« (med zadnjo stranjo hiš sedanje Blaževe ulice št. 2—8 in Kasarno). V zemljiški knjigi serije II se omenjajo še naslednji deli: zgornji plac, spodnji plac, hiše za cerkvijo, hiše pod cerkvijo, nunska ulica ali kloštrska gasa, zgornja ulica (sedaj Klobovsova), itd. Numeracija hiš je potekala od št. 1 dalje, ne glede na ulice. Taka razdelitev mesta s predmestji je obstajala do leta 1930. Takrat so si v Loki umislili novo numeracijo po ulicah. Nekatera stara imena so se jim zdela neprimerna. Studenec jih je spo- minjal na ljubljanski Studenec, kjer je bolnica za duševno bolne. Preimenovali so ga v Fužinsko predmestje. Ime Puštal se jim je zdel prenemški. Sreska izpostava v Škofji Loki je leta 1935 želela »nacionalizirati« krajevno ime Pu- štal. V spisu piše: ... »ta kraj ima svoje ime po gradu Burgstall, ki stoji še dandanes. To ime je povsem tujega izvora in bi ga bilo zamenjati s primernim domačim.« (Sreska izpostava, pov. 490/1-17/8. 1953 — v omenjenem občinskem fasciklu.) Sreča je, da imena le niso spremenili.

Popis prebivalstva 1931 so opravili že na osnovi ulic.

Leta 1937 je Dravska finančna direkcija zaprosila za popoln imenik kra- jev, trgov, cest in ulic v loški občini. Poslali so jim naslednji seznam:

1. Mesto: Mestni trg, Spodnji trg, Nunska ulica, Sv. Jakoba trg, Karlov- ška ulica, Poljanska cesta, Grajska pot, Kapucinsko predmestje, Fužinsko predmestje.

2. Vas Vincarje.

3. Vas Podpulferca.

Neuradna imena v mestu: Graben, Trata, Za gradom, Za brajdo, Na Šte- marjih, Na Marenkuš, Spodnji Karlovec, Studenec, Pod lipo, Lahov klanec, Kamnitnik, Ošterfeld, Krancelj, Štangruf, V zvezdi, Za klavnico, Za kaščo, Šajsbah, Na stopnicah, Na peklu, Viršk.

Mestu so pridružili vsa bivša predmestja. Kapucinsko predmestje je osta- lo, Studenec se je preimenoval v Fužinsko predmestje, Trata v Grajsko pot, Karlovec v Karlovško ulico in Poljansko cesto.

Zanimiva so neuradna imena v mestu, ki so še danes v rabi pri starejših Ločanih.*

* Šajsbah (izg. šajspoh) je bil tam, kjer je sedaj Tehnik in jarek onstran Stare ceste. Včasih je ob nalivih tekkel po jarku potoček, pozneje so ga spravili v cevi.

Okrog leta 1930 so razparcelirali predel med Plevno in Soro na jugu. Pričela se je živahna gradbena aktivnost. Ta predel so imenovali Novo predmestje.

Tik pred II. svetovno vojno, leta 1940 je loška občina predložila Sreskemu načelstvu v Škofji Loki nov seznam naslednjih delov občine Škofja Loka.

	Stev. hiš 1940	Stev. hiš 1931
1. Mestni trg	42	47
2. Spodnji trg	39	40
3. Sv. Jakoba trg	14	14
4. Klobovsova ulica	11	11
5. Karlovška ulica	33	48
6. Poljanska cesta	22	24
7. Grajska pot	9	9
8. Kapucinsko predmestje	29	26
9. Fužinsko predmestje	22	21
10. Novo predmestje	36	21
11. Vincarje — vas	17	11
12. Podpulferca — vas	8	7
Nunska ulica		14

Novo imenovani deli:

1. Kolodvorska cesta	}	Kapucinsko predmestje
2. Selška cesta		
3. Pokopališka cesta		
4. Vojaška cesta	}	Novo predmestje
5. Kamnitniška cesta		
6. Stara cesta		
7. Na »Grabnu«	}	Fužinsko predmestje
8. Kopališka ulica		
9. Naselje »Kamnitnik«.		

Preostale dele predmestij so tudi hoteli razdeliti na ulice in ceste, vendar novo imenovanje do II. svetovne vojne ni v celoti uspelo, po vojni pa se je imenovanje ulic že nekajkrat spremenilo.

(Glej Fr. Planina, Novo imenovanje mestnih delov in ulic, LR XVI 1969, str. 284.) Razlikam med številom hiš v posameznih ulicah ni pripisovati posebnega pomena, ker so pač ob posameznih numeracijah različno zaokroževali posamezne dele.

Hiše

Najstarejša omemba loških hiš je Santoninov zapis v njegovem popotnem dnevniku iz leta 1486. Popis potovanja je objavila Doroteja Gorišek v tretji številki Loških razgledov leta 1956: »V mestu je 250 zidanih hiš, kritih s škodlami.«

Zanimivi opisi hiš so v zemljiški knjigi II. serije iz let okrog 1840. Koliko je bilo v posameznih delih hiš, nam pove naslednja tabela. Za Loko naj povemo, da so tekle hišne številke od 1—126 (127). Št. 1 je bil grad, št. 2 je bila v današnji Klobovsovi ulici, iz Klobovsove ulice je šla numeracija pri Martinu

čez cesto na drugo (vzhodno) stran Placa, mimo župne cerkve na Lontrgu, pri bivši Perkusovi hiši na drugo stran Spodnjega trga, pri kašči proti cerkvi, za cerkvijo proti Kasarni in v okolico hiš pri nunski cerkvi, nato pa po zahodni strani Placa do stare pošte in hiše Mesarjevega Tomaža.

Kakšne so bile hiše v 19. stoletju, nam pove zapis v zemljiški knjigi. Navedem naj le podatke za hiše, kjer se lesena gradnja izrecno omenja, prav tako opeka na strehi, skodle ali slamnata streha. V to tabelo smo priključili še hleve, ki so zanimivi za poglavje o živinoreji.

TABELA A. ZEMLJIŠKA KNJIGA OKOLI 1840

Kraj:	Lesene hiše	Hlev pri hiši,	Opeka na strehi	Skodle	Slamnata streha
Mesto	1	52	5	70	
Karlovec	18	24	2	30	6
Trata	2	6		2	1
Studenec	5	2		4	1
Kapucinsko predmestje	5	5	4	5	7

Iz popisa prebivalcev leta 1880 je razvidno, da je bilo 7 hiš podrtih, i. s.: v mestu 1, v Karlovcu 3, na Trati 1, v Kapucinskem predmestju 2. Iz popisnih pol se za to leto vidi, da je nekaj hiš praznih, skratka stanovanjske stiske takrat ni bilo čutiti. Ta podatek je podoba socialnih razlik, saj so se v nekaterih hišah kar drenjali šolarji in rokodelski pomočniki.

Za leto 1890 je stanje podrtih in praznih hiš naslednje:

	Podrtih	Praznih
Mesto	2	5
Karlovec	3	1
Trata	1	1
Kapucinsko predmestje	2	1
Vincarje	—	3

Kaj več o hišah pove tabela o stanju v občini 31. XII. 1920. Loko ima tabela še po starem razdeljeno. Poleg tega, da pove, koliko hiš je v posameznih delih, je razvidno tudi koliko hišnih števil je za posamezne dele. Na Studencu se obojne številke ujemajo. Na Trati, v Podpulferci, Vincarjih in Kapucinskem predmestju pa manjka po 1 hiša.

V Karlovcu, ki ga ima razdeljenega na Zgornjega in Spodnjega, manjka skupno kar 9 hiš, kar je posledica požarov konec prejšnjega stoletja. V mestu manjka ena hiša. V tej tabeli deli hiše na trdo grajene, mešano grajene in lesene. Dve leseni hiši sta le v Karlovcu, ena v Zgornjem, ena v Spodnjem. Mešanih hiš je bilo v mestu 5, na Studencu 5, na Trati 6, v Karlovcu 3, v Kapucinskem predmestju 1, v Podpulferci 2 in v Vincarjih 2. Mešanih hiš je še danes nekaj v Karlovcu, le ometane so. Tudi na Lontrgu večje okolišče zasledimo leseno, oziroma mešano gradnjo.

Številčno stanje hiš naj ponazori tabela B.

Tabela B. ŠTEVILO HIŠ

	Zemljiška knjiga										
	1780	1817	1830	1840	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1931
Mesto	128	126	126	126	124	131	131	121		128	
Karlovec	49	51	52	52	52	53	55	51		49	
Trata	13	13	13	13	13	13	13	12		12	
Studenec	14	15	15	15	17	19	19	22		25	
Kapucinsko predmestje	16	20	20	20	20	21	21	21		28	
Skupaj	220	225	226	226	226	237	239	227	235	242	240
Vincarje	7	7			9	6	9	9	10	10	11
Podpulferca									7	7	7
Skupaj	227	232			235	243	248	236	252	259	258

Število prebivalstva

Za pregled številčne rasti prebivalstva nam služi tabela C, sestavljena iz objavljenih in neobjavljenih podatkov.

Tabela C. ŠTEVILO PREBIVALSTVA

	1780	1817	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1931
Mesto	1025	1072	1262	1557	1349	1281		1174	
Karlovec	327	310	363	461	439	445		345	
Trata	84	83	114	114	97	89		74	
Studenec	96	101	97	134	144	175		172	
Kapucinsko predmestje	120	112	181	184	146	176		239	
Skupaj	1652	1678	2017	2450	2175	2166	2126	2004	2304
Vincarje	51	26	26	34	33	44	48	58	57
Podpulferca							37	43	39
Skupaj	1703	1704	2043	2484	2208	2210	2211	2105	2400

Prebivalstva v Loki je bilo največ leta 1880. Šele leta 1931 je mesto z Vincarji in Porpulferco domala doseglo takratno število, samo Mesto pa je številčno še močno zaostajalo. Temu je bilo gotovo vzrok izseljevanje. To kaže tudi število moških, ki je bilo ob štetju 1890 in 1900 zelo nizko. Razmerje med številom moških in žensk je bilo vseskozi v prid ženskam, razen pri posameznih štetjih v Kapucinskem predmestju, kjer je prebivalo veliko rokodelskih pomočnikov in delavcev.

Za primer razmerja med moškimi in ženskami navedem le podatke za Mesto:

Leto	Moški	Zenske
1869	547	715
1880	627	930
1890	479	870
1900	475	806
1910	882	1244
1929 (16. XII.)	730	1264

Izredno veliko število žensk v tem stoletju ima mogoče vzrok v uršulinskih dekliških šolah z internatom.

Občevalni jezik Ločanov

Primerjava med ohranjenimi popisnicami in objavljenimi podatki pokaže, da uradni podatki ponekod odstopajo od popisnic. Kolikor gre za občevalni jezik, izkazujejo uradni podatki celo nekoliko manj nemško govorečih ljudi kot izvirne popisnice.

Ko primerjamo štetja iz različnih let, se pojavlja težava v tem, da so pri različnih štetjih prištevali k mestu različne dele. Da bi dosegli enotno primerjavo, se tu omejujemo le na območje mesta (obeh trgov) in predmestij Karlovca, Trata, Studenec in Kapucinsko predmestje. Leta 1910 in pozneje Loke ne razčlenjujejo več na mesto in predmestja.

Pri popisu leta 1869 še niso ugotavljali občevalnega jezika, pač pa so ga ugotavljali z letom 1880. Le do neke mere moremo izjavo o občevalnem jeziku šteti tudi kot izjavo o narodnostni pripadnosti. Leta 1880 je bila opredelitev za nemški občevalni jezik naslednja: V mestu je bilo 141 oseb z nemškim občevalnim jezikom, od tega v nunskem samostanu 31. V samostanu sta od redovnic le dve navedli nemški občevalni jezik, ena rojena v Münchnu, druga v Varaždinu. Vseh učenk v samostanu je bilo 129, od tega nemško govorečih 29 ali 22,5 %. Nemško govoreče učenke so bile iz naslednjih krajev:

Salzburg 1, Carigrad 1, Brixen 2, Gradec 2, Aleksandrija 2, Kottlingbaum N. Oe. 1, Mödling 1, Šmarje (Štaj.) 1, Podgrad 1, Samobor 1, Trst 2, Celovec 2, Trbiž 1, Videm 1, Celje 2, Ljubljana 1, Begunje na Gor. 2, Kanal ob Soči 2, Straža (Štaj.) 1, Kokra pri Kranju 2.

V mestu prebivajočih prebivalcev, ki so navedli nemški občevalni jezik, je bilo 110. Rojeni so bili v naslednjih krajih:

Škofja Loka 41, Ljubljana 8, Kranj 3, Ribnica 9, Lož 4, ostali slovenski kraji 25, izven slovenskih etničnih meja 20.

V šestih uradniških družinah, ki so se izrekle za nemški občevalni jezik, je bilo 31 članov. Vsi poglavarji teh uradniških družin so bili rojeni na slovenskem ozemlju (Ljubljana, Škofja Loka, Čadovlje [pri Preddevoru], Litija, Vrhnika, Idrija). V štirih trgovskih družinah z nemškim občevalnim jezikom je bilo skupno 23 članov. Vse štiri družine so bile s slovenskega ozemlja, dve ukoreninjeni v Loki, poglavar ene se je priselil iz Ponikve pri Celju, drugi iz Senožec. Loški notar je bil rojen v Crngrobu, žena in 6 otrok pa v Loki. Zdravnik je bil rojen v Stični, apotekar s sedemčlansko družino je prišel iz Ribnice. Lastnik tovarne sukna s petčlansko družino je bil Ločan, po rodu dokazljivo nazaj do konca 18. stoletja. Čevljar, rojen na Češkem, je svojo ženo iz Selc prištel v svoj nemški krog. Tovarniška mojstra sta imela skupaj 11 člansko družino. Eden je bil rojen na Madžarskem, drugi pa je bil iz Jihlave na Moravskem. Opaziti je, da so trgovci svoje podrejene zaposlene prijaviли kot nemško govoreče.

Kako je bilo z »Nemci« v Karlovcu? Iz popisa je razvidno, da so vsi stanovali v hiši št. 42, to je v današnjih prostorih občinske skupščine, kjer so bili takrat c. kr. uradi. Bili sta dve uradniški družini s 7 oziroma 4 člani. Poglavar ene je bil rojen v Ljubljani, drugi pa je bil iz Podgore pri Gorici. Dekla, ki je stanovala tudi v tej hiši in so zanjo tudi navedli nemški občevalni jezik, je bila doma iz Litije. Le neka zasebnica z nemškim občevalnim jezikom je bila rojena Nemka.

V Kapucinskem predmestju so se izrekli za nemški občevalni jezik samostanski vrtnar iz Judenburga, kolarski vajenec iz Avstrije in gospodinja s sinom klobučarskim vajencem, oba iz Kočevja. Zanimivo je, da so nemško govoreči posamezniki vidni člani slovenske Čitalnice!

Od 45 italijansko govorečih prebivalcev jih je odpadlo kar 38 na samostan. Tri so bile uršulinke (2 z Reke in ena iz Trsta), ostale so bile učenke. Italijansko govorečih učenk je bilo 35 ali 27,1 %. Učenke so bile iz naslednjih krajev: Trst 24, Rovinj 3, Gorica 1, Komen 1; Piran 1, Reka 3, Lovran 1, Ljubljana 1. Ostali prebivalci z italijanskim občevalnim jezikom (7) odpadejo na dve trgovski družini (v sorodu med seboj, z istim priimkom) iz Trsta, ki pa sta se dobro usidrali in vživel v Loki. En italijansko govoreči klobučarski vajenec je bil v tem času še v Kapucinskem predmestju.

Ob popisu prebivalstva 1890 se »nacionalna slika« spremeni na bolje. V nunskem samostanu je bilo 27 nemško govorečih učenk, v mestu pa še 37 prebivalcev z nemškim občevalnim jezikom. Od tega je odpadlo na tri trgovske družine, vse s slovenskega ozemlja (Ponikva, Železniki, Škofja Loka) 12 članov. Uradniška družina je bila le še ena, z dvema članoma, on iz Celja, ona Ločanka. V tovarni sta bila dva mojstra in en delavec, skupno s 14 družinskimi člani, katerih družinski poglavarji in žene so bili rojeni v inozemstvu. Nemško govoreč je bil tovarnar sukna s 7-člansko družino in upokojenka iz Ilirske Bistrice. Ena dekla, Ločanka, pri nemško govoreči družini, se je prištela v nemški krog.

V Karlovcu so bili na sodišču na stanovanju trije uradniki z nemškim občevalnim jezikom, skupno 12 članov družine. Eden je bil iz Planine, drugi iz Postojne, eden s 4 člansko družino je bil iz Madžarske.

Istega leta pokaže popis italijansko govorečih prebivalcev, da je v mestu prebivalo le še 6 članov trgovčeve družine iz Trsta. V uršulinskem samostanu je bilo italijansko govorečih 29 učenk in 4 uršulinke, skupaj 33. Zanimivo je, da se je povečal dotok hrvatsko govorečih gojenk.

Prvi nadaljnji popis, za katerega imamo ohranjene popisnice za vse dele Škofje Loke, je iz leta 1931.

Pri tem popisu moramo razločevati nemško govoreče Jugoslovane in tuje prebivalce raznih narodnosti, z nemškim občevalnim jezikom.

Od 20 nemško govorečih prebivalcev jih je 9 jugoslovanske narodnosti, 11 jih je nemške, avstrijske oziroma švicarske narodnosti.

Struktura teh prebivalcev je naslednja: trgovci 4, obratovodje, samostojni mojstri 5, gospodinje 3, vzgojiteljica 1, učiteljica-nuna 1, posestnik 1, upokojenec 1, inženir 1, šolarji-dijaki 3.

Iz Škofje Loke jih je po rojstvu 5, iz ostalih slovenskih krajev 5, izven meja 10.

Trikrat gre za par, enkrat za 5 člansko družino podjetnika, sicer pa so posamezniki. Od nam že znanih družin ohranita nemški občevalni jezik bivša lastnika tovarne sukna (Ločana!), ki sta 1931. leta seveda jugoslovanske narodnosti, ostali pa so na novo priseljeni.

Istega leta sta uporabljala dva še italijanski jezik (nuna in zidar), dva pa furlanski jezik (gospodinja in dijak). Vsi štirje so bili jugoslovanske narodnosti.

TABELA D. OBČEVALNI JEZIK

Leto	Kraj	Stev. preb.	Nemško govoreči				Italijansko govoreči				
			objavlj.	%	popis.	%	obj.	%	popis.	%	
188	Mesto	1557	129	8,2	141 (31 + 110)	9	45	2,9	45 (38 + 7)	2,9	
	1880 Karlovec	461	12	2,6	13	2,8					
	Kapucinsko predm.	184	4	2,1	4	2,1	1	0,5	1	0,5	
	Skupaj Mesto + predm.	2450	145	5,9	158	6,4	46	1,8	46	1,8	
	Mesto	1349	50	3,7	64 (27 + 37)	4,7			39 (33 + 6)	2,9	
	1890 Karlovec	439			12	2,7					
	Skupaj Mesto predm.	2175	50	2,3	76	3,5			39	2,9	29
	1900 Mesto + predm.	2166	35	1,6							23 (1 srbohrv.)
	1910 Mesto + predm.	2126	26	1,2			7	0,3			26 (13 srbohrv.)
	1921 Mesto + predm.	2004	21	1			7	0,3			
	1931 Mesto + predm.	2304			20	0,8			4	0,2	226 (vojakov)

Prva številka v oklepaju pomeni prebivalco uršulinskega samostana, druga ostale Ločane.

Pismenost prebivalstva

Za leto 1880 lahko izdelamo naslednjo razpredelnico, ki kaže, koliko ljudi je znalo brati in pisati, koliko samo brati in koliko je bilo nepismenih.

1880	Prebivalcev	Zna brati in pisati	Zna brati	Nepismeni
Mesto	1557	845	152	560
Karlovec	461	184	50	227
Trata	114	35	13	66
Studenec	134	57	11	66
Kapucinsko p.	184	88	17	79
Vincarje	34	12	5	17
Skupaj:	2484	1221	248	1015

Za primerjavo naj služi spodnja razpredelnica s stanjem v podobčini Zminec, to je v okoliških vaseh (vštevši del Loga) proti Poljanski dolini, kjer je bilo stanje še slabše.

Podobne rezultate vidimo za posamezne vasi, vendar navedimo tu le povzetek. Povsod na vasi je opaziti precej samoukov, ki znajo le brati, sicer pa je podeželje precej nepismeno.

1880	Prebivalcev	Zna brati in pisati	Zna brati	Nepismeni
Podobčina Zminec	1898	201	263	1434

Poklicna struktura prebivalcev

Že Hörnigkova statistika obrtnikov slovenskih mest in trgov iz leta 1673 pove — žal le v splošnem — za Škofjo Loko, da ima mesto 95 mojstrov in 30 pomočnikov. Od tega je 12 mojstrov kovačev in 12 kovaških pomočnikov (Josip Žontar, F. V. Hörnigkova statistika obrtnikov slovenskih mest in trgov iz leta 1673, Kronika 1970/2). Stare podatke o poklicih nam kaže tudi najstarejši Status animarum, ki pa ne pokaže števila obrtnikov, ampak le razširjenost posameznih obrti in so tovrstni podatki seveda bolj orientacijski. Najpogostejši poklic je bil posestnik. Po Statusu je v prvi polovici 19. stol. največ gostilničarjev, kar 19 v Loki, v 14 gostilnah. V Karlovcu sta bila dva birta v dveh gostilnah. V Kapucinskem predmestju 5 birtov v 3 gostilnah, na Trati 2 birta v dveh gostilnah. Takoj za gostilničarji so bili razne vrste trgovci in kramarji. Veliko je v prvi polovici 19. stol. še tkalcev, kar kaže, da so pridelali precej lanu. Za to obrt ni bilo posebnih delavnic. Precej je bilo takrat še kovačev.

Zemljiška knjiga II navaja v popisu hiš naslednje delavnice. V navedenih primerih gre, kot kaže za večje delavnice oziroma za obrti, ki so potrebovale posebne prostore.

Mesto: razne trgovine (Verkaufsgewerbe) 27, klobučarske delavnice 3, mesariji 2, kolarska delavnica 1, kovaška delavnica 1, mizarska delavnica 1, pekarni 2, usnjarska delavnica 1, irharska delavnica (Weißgerberei) 1, pivovarna 1.

Karlovec: barvarske delavnice 6, usnjarske delavnice 3, irharska delavnica 1, klobučarska delavnica 1, ključavničarska delavnica 1.

Studenec: ključavničarska delavnica 1.

Kapucinsko predmestje: kovaški delavnici 2, platnarski magacin 1.

Poklicno strukturo prebivalcev prinese popisne pole leta 1880. Podatke sem primerjalno za nekatere poklice vnesel v dodano tabelo. Pri podatkih za leto 1931 je slika rekonstruirana v smislu starih predmestij. Pri teh podatkih so možne manjše napake pri štetju. Tudi ni slika točna, ker je včasih nekdo združeval več obrti, navedel pa je le najuglednejšo ali pa času primerno. Za leto 1880 omenim nekaj zanimivejših in redkejših poklicev.

Mesto: kmetje 16, pastirji 5, kovtarce 3, kocar 2, lector 2, svečar 1, podobar 1, dajalke hrane 3.

Karlovec: kočijaž 1, harmonikar 1, klekljarica 1, Cigani (kot poklic!) 4 (zaprta na občini).

Struktura se 1931. leta še razveji. Od takrat že redkih poklicev bi omenil v mestu s predmestji:

šoferji 5, vozniki 5, likarji 5, električarji 3, mehanika 2, klekljarici 2, lector in svečar 1, avtoprevoznik 1, izdelovalec umetnih rož 1, čebelar 1, sel ali pot 1.

Nekateri teh poklicev so se do danes okrepili, drugi so izginili.

Občina je 16. XII. 1929 poslala za Matico živih in mrtvih SHS — oddelek katastra Beograd — seznam naslednjih poklicev oziroma v tem primeru koncesij — obrti, ki pa so zaposlovale seveda več ljudi kot je tu navedenih.

49 trgovin, 17 gostiln, 10 krojačev, 9 mizarjev, 6 trafik, 5 šivilj, 5 mesarjev, 4 avtoprevozniki, 3 lesne trgovine, 3 sejmarji, 3 kovači, 3 čevljarji, 3 peki, 3 sodavičarji, 3 mlinarji, 3 žage, 2 izvoščka, 2 likarja, 2 klobučarja, 2 ključavničarja, 2 kleparja, 2 kamnoseka, 2 tehtnici, 2 urarja, 2 fotografa, 2 usnjarka, 2 sodarja, 2 zidarja, 2 stavbenika, 2 brivca, po 1 izdelovalec odej, kotlar, mehanik, glavnika, slaščičar, čreslar, kisar, slikar, knjigovez, kolar, dimnikar, pogrebni zavod, kavarnar, dežnikar, sedlar, lekarnar, babica, zdravnik, zobotehnik, živinozdravnik in notar.

TABELA E. POKLICI

Poklic	Mesto			Karlovec			Studenec			Kapucinsko p.			Trata		
	status	1880	1931	status	1880	1931	status	1880	1931	status	1880	1931	status	1880	1931
Birti	I	19	14	I	6	2	I	3		I	5	1	I	2	
Trgovci, kramarji	16	44	59	1	3	11					3	8		2	
Kmetje		16	1		21	5		7	1		3	10		6	5
Dekle, služkinje		90	58		26	9		10	4		11	14			
Hlapci		22	16		9	4			1		11	5			
Pomočnice v hiši		45	9		11	5		1	5		11	2		3	4
Dninarji		136	5		60	6		10			8	2		25	
Pastirji		5			4			2			1				
Tovarniški delavci		33	75		4	41		10			12				7
Gospodinje		180	116		64	58		20	29		19	29		13	4
Berači		25	24		1	7		3			1			2	
Klobučarji	5	26	4	2	1	1				1	4		1		
Tkalci	8	1		8	2		2	1					1	3	
Barvarji	1			7	3	1									
Krojači	3	14	6	2	2	3			2				3	1	
Vrvarji		6						1							
Mesarji	9	8	12	1		1		1					5		
Peki	5	13	8	2	1					1					
Usnjariji	6	7	1	4			2	6	1						
Čevljarji	5	26	24	5	1	4		2	1		1		1	1	
Kovači	3	8	2	10	9	1	4	3	2	4	9	3			
Ključavničarji	3	11	10	1	3	5	1	2	4	1			1	2	1
Glavnika	3	8	1	3	5	2	2								1
Šivilje		42	30		20	6		5	5		4	1		4	1

Izseljenci v Ameriko

Popisnice prebivalstva imajo rubrike, v katere so vpisovali pričujoče in nepričujoče prebivalstvo. V opombah je včasih napisano, kje so npr. nepričujoče osebe. Dela zmožni hodijo predvsem v razna avstrijska mesta, na Reko, v Trst, na Tirolsko, v Westfalijo, v Bosno in v Ameriko. Zanimivi so predvsem izseljenci v Ameriko. Ker v popisih prebivalstva ne dobimo pregledne slike tega problema, sem uporabil tovrstne občinske statistike iz tistega časa. Ohranjena statistika izseljencev v Ameriko se začne leta 1893, konča pa leta 1914. Skupaj je šlo v teh letih 136 ljudi, od tega 20 otrok. Vsi izseljenci so bili brez nepremičnega premoženja. Za vzrok, zakaj se odselijo, so navedli: za boljšim zaslužkom, za možem, za ženinom, k očetu, v misijone. Po letih si sledijo izseljenci takole:

1893	5	1906	18 + 4 otroci
1894	1	1907	14 + 6 otrok
1898	1	1908	4 + 1 otrok
1900	4	1909	4
1901	10	1910	3
1902	7	1911	2 + 4 otroci
1903	5	1912	11 + 1 otrok
1904	3	1913	18 + 4 otroci
1905	5	1914	1
			116 + 20 = 136

Domače živali

Stari Ločani še včasih pripovedujejo, koliko konj in krav je bilo nekdam v mestu. Že iz starih urbarjev je razvidno, da so Ločani precej tudi kmetovali. Iz prve zemljiške knjige iz prve polovice 19. stoletja je razvidno, kje vse so imeli meščani zemljo in gozdne deleže. Iz druge zemljiške knjige se vidi, koliko je bilo hlevov v hiši ali ob hiši (glej pri razpredelnici o hišah). Za leto 1880 je izdelana iz popisnega gradiva naslednja tabela domačih živali. Za primerjavo lahko navedemo še uradne podatke za leto 1900, ki pa so splošni, za mesto s predmestji skupaj, in navedejo le konje, goveda, ovce in svinje.* Stanje 1900 je naslednje:

konji 89, govedo 193, ovce 2, svinje 38.

Glede na prejšnji popis je padlo število ovc in svinj. Naraščalo pa je število konj, saj se prav takrat živahno razvija prevoznitvo.

TABELA F. ŽIVINA L. 1880

1880	Mesto	Karl.	Trata	Stud.	Kap. p.	Vin-carje	Skupaj
Konji	23	11	1	5	16		56
Kobile	5	1		2	1	1	10
Krave	62	41	7	10	18	9	147
Telice	6	5		2	5	3	21
Tele pod 1 l.	2	1				1	4
Voli		5		1		5	11
Junci	3	1			2	1	7
Osel	1						1
Ovce	5						5
Prašiči	34	17		13	16		80

* Zanimiva je tudi tabela za leta 1896—1899.

TABELA G. ŠTEVILO ŽIVINE V ŠKOFJI LOKI

	Konji		biki	Goveda		teleta	Ovce		Psi	Skupaj
	kobilje	konji		krave	voli					
1896	25	39	14	290	215	130	140	28	49	930
1897	28	37	1	83	5	12	—	9	60	235
1898	28	35	—	85	3	7	—	27	79	264
1899	39	35	—	91	2	8	—	17	58	250

Opomba: Podatki za leto 1896 veljajo za Škofjo Loko in podobčino Zminec, za naslednja tri leta pa samo za Škofjo Loko.

Résumé

ŠKOFJA LOKA ET SES HABITANTS DANS LE PASSÉ

Dans les Archives de Škofja Loka on garde quelques données statistiques non publiées qui montrent l'état de Škofja Loka et de ses habitants au 19e et au début du 20e siècle. Il s'agit surtout des recensements, des premières deux séries du cadastre de la première moitié du 19e siècle et avant tout des statistiques communales. A la base de ces sources et de celles publiées par la Commission statistique centrale de Vienne, cet écrit présente quelques données statistiques, exprimées aussi en tableaux: sur la ville et ses faubourgs, les rues et les routes, les maisons et leur construction, le nombre d'habitants, leur structure par profession, le nombre de personnes lettrées, la langue usuelle, le rapport numérique entre les hommes et les femmes, l'émigration en Amérique et le nombre d'animaux domestiques.

On voudrait souligner le nombre constant de maisons et d'habitants qui ne changea pas pendant tout un siècle. La structure nationale ou bien ethnique des habitants était expressément slovène (quelques particuliers qui parlaient allemand étaient des membres importants de la Salle de lecture slovène). En ce qui concerne l'émigration en Amérique, le moment social ne jouait pas le premier rôle. Une curiosité de Škofja Loka était le grand nombre de bétail dans la ville elle-même, ce qui est la preuve d'un fort moment agraire chez les habitants de Loka. Les restes du cadre médiéval de Škofja Loka ne disparurent qu'après l'année 1930 ou bien 1945.